

целаштування в Україні. Відразу постає закономірне питання: чому іноземні суб'єкти господарської діяльності повинні отримувати дозвіл на працевлаштування своїх працівників у своєму ж представництві?

Представництво – це не тільки певний суб'єкт господарської діяльності, а й осередок усіх справ компанії: і технологій, і культури виробництва та ведення справ, і стосунків між людьми, і певної атмосфери, тобто всього того, що є обличчям компанії та працює на її авторитет. Звичайно, забезпечувати належний стан справ у представництві компанії краще через своїх співробітників. Особливо це стосується керівника представництва. Принаймні, щодо нього дозвіл на працевлаштування уявляється зайвим. Це питання не зовсім вдало врегульовано в чинному законодавстві України і потребує вдосконалення.

Який порядок працевлаштування іноземних працівників?

В Україні цей порядок встановлено згідно з Порядком оформлення іноземцям та особам без громадянства дозволу на працевлаштування в Україні. Дозвіл на працевлаштування оформляється іноземцю або особі без громадянства, яка має намір займатися в Україні трудовою діяльністю, за умови, якщо в країні (регіоні) відсутні працівники, які спроможні виконувати цей вид роботи, або є достатні обґрунтування доцільності використання праці іноземних фахівців, якщо інше не передбачене міжнародними договорами України. Однак існують підстави, за наявності яких, незалежно від стану ринку праці та тенденцій його розвитку, дозвіл на працевлаштування не видається.

Роботодавці можуть використовувати працю іноземних громадян лише за наявності у них дозволів на працевлаштування, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України. Такий дозвіл оформляється і видається Державним центром зайнятості Міністерства праці України або за його дорученням відповідними центрами зайнятості Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя для роботи на зазначеному підприємстві, в установі, організації на певній посаді (за фахом).

Рішення про надання дозволу приймається на підставі заяви роботодавця (у довільній формі) з обґрунтуванням потреби у використанні праці іноземних громадян і можливості створення для них необхідних умов перебування та діяльності.

Дозвіл на працевлаштування видається на термін, як правило, до одного року, але він може бути подовжений. Максимальний термін безперервного перебування іноземного громадянина в Україні з метою працевлаштування не може перевищувати 4 ро-

ків. Після перерви, яка має бути не менше ніж 6 місяців, іноземний громадянин може знов одержати дозвіл на працевлаштування в Україні в установленому порядку.

Дозвіл на працевлаштування є підставою для видачі іноземному громадянину візи на в'їзд в Україну. Іноземець, який оформився на роботу без дозволу на працевлаштування, підлягає виселенню з України.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про правовий статус іноземців», введеного в дію постановою Верховної Ради України від 04.02.94 р., іноземці не можуть призначатися на окремі посади або займатися певною трудовою діяльністю, якщо відповідно до законодавства України призначення на ці посади або зайняття такою діяльністю пов'язано з належністю до громадянства України.

Працевлаштування громадян України у представництві іноземної компанії в Україні регулюється чинним законодавством про працю України. У ст. 3 КЗпП зазначено, що законодавство про працю регулює трудові відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами. Законодавство про працю складається з Кодексу законів про працю України та інших актів законодавства України, прийнятих відповідно до нього.

Згідно з Інструкцією про порядок обчислення і сплати підприємствами, установами, організаціями та громадянами збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, інших платежів, а також обліку їх надходження до Пенсійного фонду України, затвердженою постановою правління Пенсійного фонду України від 03.06.99 р. та зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 05.07.99 р., представництва, які використовують працю найманих працівників, повинні зареєструватися в органах Пенсійного фонду.

В Інструкції про порядок надходження, обліку та витрачання коштів Фонду соціального страхування України, затвердженій постановою правління Фонду соціального страхування України від 26.08.99 р. та зареєстрованій в Міністерстві юстиції України 21.09.99 р., передбачено, що представництва зобов'язані реєструватися як страховальники у всеукраїнських галузевих профспілках і профоб'єднаннях, регіональних галузевих органах профспілок і профоб'єднань, яким затверджено бюджети, а в разі їх відсутності – у виконавчих дирекціях відділень Фонду. Страховальники, в яких відсутні профорганізації або в яких їх дві чи більше, обирають орган реєстрації самостійно.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФЕРМЕРСТВА В УМОВАХ РИНКУ

Ганна Корнієнко,

кафедра аграрного права

Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого

До теперішнього часу в Україні не розроблена теоретична база, яка б регламентувала фінансове забезпечення фермерства. Визнаючи важливість цієї проблеми, зарубіжна практика, на відміну від України, протягом десятиріч виробляла класичну формулу фінансового забезпечення фермерських господарств, і, ґрунтуючись на цих дослідженнях, розвинені країни розширили масштаби фінансової допомоги фермерам за рахунок капіталізації додаткової вартості та емісії цінних паперів. При цьому в них фінансова допомога держави має постійний характер і обумовлена обставинами, які виникають у суспільстві під впливом соціальних, економічних і політичних чинників.

Так, у всіх розвинених країнах поширене державно-монополістичне регулювання фінансового забезпечення сільського господарства, насамперед фермерів. Це регулювання ґрунтується на кількох концепціях, згідно з якими спочатку воно мало макроекономічний характер, а останнім часом і прямий вплив на макроекономічний рівень через державне замовлення і підприємництво, кредитно-грошове і бюджетно-грошове регулювання, а також бюджетно-податковий механізм. Кожен із цих інструментів безпосередньо впливає на господарський механізм фермерського господарства і таким чином на систему самофінансування.

Практика переходу аграрного сектора України до ринкових відносин свідчить про те, що при вирішенні проблем фінансового забезпечення селянських (фермерських) господарств, як і всього сільського господарства, доцільно використовувати саме світовий досвід. У зв'язку з цим держава вживає таких заходів:

по-перше, посилюється концепція самофінансування, а не принижуються його значення, як це було раніше; господарства незалежно від форм власності орієнтовані на особистий прибуток, тобто на результати виробничої діяльності;

по-друге, офіційно проголошено про організацію рівних стартових умов у фінансовому забезпеченні;

по-третє, хоч і обережно, але знижується податковий прес відносно сільського

господарства в цілому і зокрема фермерських господарств.

Наприклад, для фермерських господарств, як і для інших сільськогосподарських підприємств, фінансування робіт із прокладання доріг, газових, електричних, телефонних, теплових мереж, водогонів, меліорації земель та інших об'єктів комунального призначення і соціальної інфраструктури може повністю або частково здійснюватися за рахунок бюджетних асигнувань. Тому необхідно при формуванні державного бюджету враховувати потреби фермерів у коштах на зазначені цілі і закласти їх у відповідні положення закону про бюджет.

Правовий статус дає змогу фермерам відповідно до вимог закону використовувати бюджетні кошти. Так, селянське (фермерське) господарство як юридична особа може відкривати рахунки в установах банку, одержувати кредити і без будь-яких обмежень розпоряджатися власними коштами. Проте для відкриття розрахункового рахунку фермерське господарство повинне здійснити певні дії. Воно подає установі банку заяву за встановленою формою про укладання договору на відкриття банківського рахунку, державний акт на право володіння чи користування землею (у разі оренди земельних ділянок – договір на право користування землею), нотаріально завірену картку зі зразками підпису власника фермерського господарства, уповноваженої ним особи або зразками обох підписів. Акт, договір із відміткою банку про відкриття розрахункового рахунку залишається у господарстві. За зберігання коштів селянського (фермерського) господарства на розрахунковому рахунку установи банку нараховують і перераховують на їх рахунок відсотки. Це стимулює зберігання коштів фермерських господарств у банках, страхує від усіляких випадковостей і гарантує їх збереження.

Кошти з розрахункового рахунку фермерського господарства можна списувати лише за вказівкою його власника, уповноваженої ним особи або за рішенням суду. З розрахункового рахунку селянські (фермерські) господарства здійснюють розрахунки з гро-

мадянами, підприємствами та господарськими, бюджетними і громадськими організаціями.

Важливу роль у розвитку селянських (фермерських) господарств відіграють різні форми використання фермерами позичкових коштів і фінансової допомоги на початку своєї діяльності та в період розширення ними виробництва.

Кредитування селянських (фермерських) господарств – важлива та об'єктивно необхідна форма фінансової допомоги виробникам у здійсненні ними виробничо-господарської та підприємницької діяльності. Його необхідність диктується такими умовами: по-перше, сезонним розривом між поточними виробничими витратами і надходженням ресурсів включно з коштами на оплату праці; по-друге, інфляційними процесами, які призводять до знецінення коштів, що їх мають одержати господарі після продажу виробленої ними продукції, до підвищення цін на матеріально-технічні засоби виробництва; по-третє, необхідністю розвитку матеріально-технічної бази самих фермерських господарств, незалежно від очікуваних прибутків від реалізації виробленої продукції.

Положення Національного банку України «Про кредитування», затверджене постановою Правління НБУ від 28.09.95 р. № 246, визначає правові основи одержання, використання, погашення кредитів, а також регулює взаємовідносини, які виникають між суб'єктами в процесі кредитування.

Відповідно до ст. 382 Цивільного кодексу України будь-якому виду кредитування, в тому числі і фермерських господарств, властиві такі принципи:

- **прямої характер** кредиту – надається аграрному товаровиробнику;
- **цільовий характер** – позичка використовується тільки за призначенням;
- **строковість** – отримані кошти мають бути повернуті в строки, встановлені договором позички;
- **зворотність** – за користування коштами банк списує відповідні відсотки.

Залежно від банківської установи кредитні договірні відносини аграрних підприємців виникають з різних правових підстав. Відповідно до чинного законодавства цільове кредитування аграрних товаровиробників здійснюється при відкритті кредитних ліній. Кредитні відносини аграрних підприємців з установами Національного банку України, установами АКБ «Україна» здійснюються у спрощеному порядку, а саме на підставі заяви-зобов'язання, без укладання спеціального письмового договору. З іншими комерційними банківськими установами укладають договір на одержання кредиту (як правило, короткострокового, до 12 місяців).

У разі укладання договорів кредитування з комерційними банками селянські (фермерські) господарства беруть на себе зобов'язання по-

вернути позичку в установленний строк і сплатити визначені договором відсотки річних. У кредитних установах, крім НБУ і АКБ «Україна», кредитування фермерських господарств здійснюють на основі кредитного договору, який передбачає зобов'язання щодо повернення позички, розмір позички, сплати відсотків зобов'язання кредитування кредитом, терміни будівництва з урахуванням обсягів виробництва, реалізації продукції та одержання доходів. При укладанні договору банки з'ясовують кредитоспроможність і реальність планів щодо створення і перспектив розвитку, але вони не можуть згідно з вимогами чинного законодавства втручатися в їхню господарську діяльність.

Кредитний договір можна укладати як окремо за короткостроковими і довгостроковими позичками, так і в сукупності. Позички видають на оплату разрахункових документів і готівкою за придбані матеріально-технічні засоби і послуги. Погашення позичок здійснюється списанням коштів з розрахункового рахунку на основі цих зобов'язань у визначений термін. При відсутності на розрахунковому рахунку коштів заборгованість відноситься на рахунок прострочених позичок із стягненням підвищеного відсотка. Позички можна погашати також готівкою, поштовими переказами і платіжними дорученнями.

Кредитні відносини між селянськими (фермерськими) господарствами і АКБ «Україна» по урядових кредитних лініях можуть здійснюватись лише за умови подання фермером заяви-замовлення на позичку, яка складається на підставі виробничо-фінансового плану або бізнес-плану, а також подання клопотання про надання позички на певний термін і для певних цілей. Цей порядок кредитування не є новим. Його умови були частково передбачені ще Законом «Про пріоритетність соціального розвитку села і агропромислового комплексу в народному господарстві», постановою Верховної Ради України «Про порядок введення в дію Закону «Про селянське (фермерське) господарство», іншими законодавчими актами та Правилами довгострокового і короткострокового кредитування. Повідомлення відділення АКБ «Україна» про суму виділеного кредиту є не тільки виявом згоди укласти договір кредитування, а й констатацією факту його укладання.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Про тимчасове використання коштів, передбачених у державному бюджеті, на проведення весняно-польових робіт» від 07.03.2000 р. усі області України повинні отримати кошти з Державного бюджету для компенсації господарствам 50 відсотків плати за кредити, взяті ними в комерційних банках виключно для закупівлі палива і мастил для проведення весняно-польових робіт. Щодо компенсацій, то слід зазначити, що вони надавалися на конкурсній основі насамперед товаровиробникам, які гарантували повернення кредитів.

До господарств, які вправі отримати такі компенсації, належать приватні господарства, що створені на базі реформування колективних підприємств, а також новостворені селянські (фермерські) господарства. З метою впровадження в життя цих заходів була прийнята постановою Кабінету Міністрів України «Про виділення коштів з резервного фонду Кабінету Міністрів України» від 01.03.2000 р., згідно з якою із резервного фонду уряду виділено 50 млн гривень для вищевказаних компенсацій.

Із 2000 р. в Україні діє принципово нова ринкова система кредитування аграрного сектору. Успішну державну підтримку АПК має забезпечувати спеціальний режим кредитування. Механізмом його є активна участь держави в залученні для села комерційних банківських кредитів.

Селянське (фермерське) господарство може одержувати кредит під заставу майна, поручку та інші види забезпечення зобов'язань. Відносини застави як спосіб забезпечення зобов'язань, у тому числі й іпотеки, регулюються Законом України «Про заставу» від 02.10.92 р. У разі невиконання боржником (заставадавцем) забезпеченого заставою зобов'язання заставаотримач має переважне перед іншими кредиторами право одержати задоволення з вартості заставленого майна. Згідно із ст. 30 цього Закону можлива і застava землі (іпотека), нерухомого майна, при якому земля і майно, що є предметом застави, залишається у застavaдавця. На жаль, здійснення цього виду застави викликає певні труднощі, пов'язані з відсутністю розвиненого ринку землі, коли землю можна вільно купувати та продавати. На сьогодні немає і відповідної законодавчої бази для вільної торгівлі землею, не кажучи вже про самий ринок. На ринку мають бути збалансовані як попит-пропозиція землі, так і можливість її оплати. Отже, однією із загальних потреб є розробка та прийняття закону про формування ринку землі.

Кредитні можливості фермера обмежуються його власною землею, площа якої за законом не може перевищувати 100 га (ріллі). Враховуючи середній розмір земельного паю в Україні (6,3 га), середнє фермерське господарство має приблизно 20–30 га власної землі, тобто середнє фермерське господарство, заставивши всю власну землю, отримає 3–10 тис. дол., а цих грошей не вистачить, щоб придбати навіть техніку вітчизняного виробника. Специфіка іпотеки полягає в тому, що іпотечні кредити є довгостроковими – щонайменше на 5 років, а зазвичай 10–30 років. За нинішньої банківської ставки через 30 років середньому господарству для повернення кредиту доведеться сплатити суму, яка дорівнюватиме ВВП всієї України¹. Це змушує фермера дуже вважано підходити до питання отримання кредиту,

¹Земельна реформа та іпотека // Пропозиція. – 1999. – № 2. – С. 56–58.

адже проблеми з його поверненням можуть не тільки погіршити фінансовий стан господарства, а й взагалі призвести до припинення господарської діяльності (банкрутства).

Одержання кредиту передбачає його повернення не тільки в установленний термін, а при можливості й достроково. У системі Агробанку термін повернення отриманого фермерським господарством короткострокового кредиту встановлено до 12 місяців. Короткостроковий кредит передбачає в основному фінансування матеріальних і трудових затрат, необхідних для виробництва продукції. До них слід віднести витрати на придбання молодняка худоби, кормів, насіння, мінеральних добрив, палива, хімічних засобів захисту рослин, які повинні відшкодуватися за рахунок виручки від реалізації сільськогосподарської продукції, робіт і послуг. Проте, на наш погляд, слід заохочувати дострокове повернення кредитів і відповідні до цього засоби слід розробити і закріпити у законодавстві. Лише при впевненості, що отриманий валовий дохід від реалізації продукції у поточному році дозволить крім відшкодування матеріальних і трудових витрат повернути й суму кредиту, а також придбати техніку та обладнання, відшкодувати витрати на будівництво певних об'єктів, можна використати на такі цілі короткостроковий кредит. Однак оскільки капітальні вкладення фермерських господарств (з урахуванням кредитів) для придбання сільськогосподарської техніки, транспортних засобів, обладнання для тваринницьких ферм, кормовиробництва та інших цілей, як правило, не забезпечують швидкої віддачі, не можуть бути повністю відшкодовані за рахунок доходів поточного року, а спрямовані на одержання додаткових прибутків у майбутньому, то доцільно отримувати довгостроковий кредит.

Важливим правовим важелем розвитку селянських (фермерських) господарств слід визнати і **договір лізингу**. В більшості випадків селянські (фермерські) господарства саме з метою одержання кредитів укладають договори лізингу. Правове регулювання цих відносин здійснюється згідно із Законом України «Про лізинг» від 16.12.97 р. **Лізинговий кредит** – це відносини між юридичними особами, які виникають при оренді майна. **Лізинг** – це форма майнового кредиту. Лізингове зобов'язання покликане регулювати відносини з приводу підприємницької діяльності, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу нерухомого або рухомого майна (сільськогосподарських машин, устаткування, обладнання, транспортних засобів). Виробнича функція лізингу полягає у розв'язанні проблем виробництва за рахунок тимчасового використання майна, що є ефективним засобом матері-

ально-технічного забезпечення і виробництва нової техніки.

Господарства правомочні укладати з лізингодавцем **фінансовий лізинг**, тобто договір, за яким лізингодержувач на своє замовлення отримує в платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на строк, не менший строку, за який амортизується 60 відсотків вартості, визначеної в день укладання договору, об'єкта лізингу. При цьому сума відшкодування вартості об'єкта лізингу в складі лізингових платежів за період дії договору фінансового лізингу повинна включати не менше 60 відсотків вартості об'єкта лізингу, визначеної в день укладання договору.

При використанні фінансового лізингу строк, на який об'єкт лізингу передається в тимчасове користування, передбачає виплату лізингових платежів, які покривають повну вартість амортизації обладнання або його більшу частину, додаткові витрати і прибуток лізингодавця. Після завершення строку договору лізингодержувач може придбати об'єкт договору за залишковою вартістю, укласти новий договір на менший термін і за пільговою ставкою повернути об'єкт угоди лізингодавцю.

Виконання договору лізингу охоплює момент передачі об'єкта лізингу лізингодавцем лізингодержувачу відповідно до строків і умов, визначених договором. Одержане на підставі договору майно зраховується на баланс лізингодержувача з позначенням, що це майно взято на умовах фінансового лізингу. При оперативному лізингу майно залишається на балансі лізингодавця із зазначенням, що це майно передано у лізинг. Воно зраховується на позабалансовий рахунок лізингодержувача із зазначенням, що це майно одержано в лізинг.

Договором лізингу на лізингодержувача покладається обов'язок вносити періодичні лізингові платежі. Величина періоду, за який вноситься лізинговий платіж, встановлюється сторонами за договором лізингу і може бути нерівномірною. Розмір платежів становлять, по-перше, суми, що сплачуються лізингодавцю як відсоток за залучений ним кредит для придбання майна за договором лізингу; по-друге, платіж як винагорода за отримане в лізинг майно; по-третє, відшкодування страхових платежів за договором страхування об'єкта лізингу, якщо об'єкт застрахований лізингодавцем; а також інші витрати лізингодавця. Договором лізингу визначаються розміри, способи, форма і строки внесення лізингових платежів та умови їх перегляду.

Про прийнятність цієї форми відносин для товаровиробників сільського господарств

ва свідчать такі дані. У 1999 р. за рахунок Державного лізингового фонду в сільське господарство надійшло 2060 тракторів (потреба – 50 тис. щорічно), 100 зернозбиральних комбайнів (потреба – 10 тис. щорічно) тощо на загальну суму 282 млн грн. (за планом – 500 млн грн.). На 2000 р. державою передбачалося виділити з бюджету Державному лізинговому фонду на закупівлю техніки практично ті самі кошти, тобто 300 млн грн. Проте реально ці кошти з бюджету не надходили¹. У зв'язку з цим одержати фермеру техніку з лізингового фонду дуже проблематично. На жаль, спеціальних лізингових ліній для фермерських господарств в Україні ще не існує.

Багато в чому належне функціонування селянських (фермерських) господарств досить проблематичне через відсутність необхідних пільг щодо кредитування для цих господарств. Недосконалість податкового законодавства та його колізії із законодавством, що регулює функціонування фермерських господарств, призводить до того, що скасовуються навіть ті пільги, які були раніше надані господарствам Законом України «Про селянські (фермерські) господарства».

І врешті-решт, для поліпшення фінансового та матеріально-технічного забезпечення селянських (фермерських) господарств доцільно розробити такі заходи, як подолання диспаритету цін між сільськогосподарською продукцією та матеріально-технічними ресурсами, потрібними для її виробництва; забезпечення зростання підтримки фермерства з боку держави у вигляді державних дотацій; створення спеціальних лізингових ліній тощо дасть змогу поповнити фермерські господарства новою технікою, а вітчизняного виробника сільськогосподарської техніки забезпечити державним фінансуванням.

Усе зазначене вище свідчить про необхідність безвідкладного удосконалення і зміни механізму кредитних відносин, а саме, практичної реалізації кредитного механізму, яка можлива лише завдяки встановленню пільгових процентних ставок за кредитами.

Отже, зародження і розвиток селянських (фермерських) господарств в Україні як однієї з організаційно-правових форм сільськогосподарських товаровиробників потребують постійної уваги з боку держави, яка повинна відобразитися в організаційно-правовій і фінансовій підтримці.

¹ *Нотатки з наради в МінАПК з питань забезпечення АПК матеріально-технічними ресурсами у 2000 році // Прозонія. – 2000. – № 1 – С. 10–13.*

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРАВОВОГО РЕЖИМА КУРОРТНО-РЕКРЕАЦИОННЫХ И ЛЕЧЕБНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫХ ТЕРРИТОРИЙ

Андрей Орлов,
Таврический национальный
университет
им. В. И. Вернадского

В теории права под правовым режимом понимается порядок регулирования тех или иных общественных отношений, выраженных в многообразном комплексе правовых средств и характеризующихся особым сочетанием взаимодействующих между собой дозволений, запретов, а также позитивных обязываний. Эффективное использование правовых средств при разрешении проблем охраны и использования курортно-рекреационных и лечебно-оздоровительных территорий в значительной степени состоит в том, чтобы выбрать оптимальный правовой режим, обеспечивающий, с одной стороны, реализацию интересов субъектов права, с другой – сохранение лечебно-оздоровительных свойств данных территорий. Таким образом, в основе правового режима лежит тот или иной способ правового регулирования¹.

Правовой режим курортно-рекреационных и лечебно-оздоровительных территорий определен природоресурсовым законодательством, а также Законом Украины «О курортах» от 05.10.2000 г. в виде установленно порядка охраны и использования природных ресурсов, расположенных на этих территориях. Таким определением, на наш взгляд, дается понятие правового режима природных ресурсов, а не самих курортно-рекреационных территорий. Между тем, это разные понятия и их правовой режим должен различаться, хотя в реальной жизни они не могут быть разведены по причине того, что сохранить лечебно-оздоровительные свойства этих территорий невозможно без сохранения природных ресурсов на них.

Отличие понятий правовой режим природных ресурсов курортно-рекреационных территорий и правовой режим самих территорий заключается в том, что использование последних в курортно-рекреационной, градостроительной, хозяйственной и

иной деятельности должно быть тесно увязано с воздействием их на природные ресурсы рассматриваемых территорий. В практическом плане это достигается путем создания особых правовых условий охраны и использования природных ресурсов, памятников истории и культуры, расположенных на них; соблюдения строгого целевого их использования, а также запрещения любой деятельности, отрицательно влияющей на природные факторы данных территорий или препятствующей их использованию по целевому назначению, создания (установления) округов санитарной охраны вокруг них.

Для сохранения природных экосистем данных территорий этого явно недостаточно, поскольку в действующем законодательстве других отраслей права (градостроительное, о предпринимательстве, о налогообложении и т. д.) ничего нет о том, как должна осуществляться хозяйственная и иная деятельность на курортно-рекреационных и лечебно-оздоровительных территориях. В них только указываются общие требования о том, что субъекты хозяйствования обязаны охранять окружающую среду от загрязнений и иных вредных воздействий, возмещать соответствующему совету ущерб, причиненный нерациональным использованием земли и других природных ресурсов и загрязнением окружающей среды; обеспечивать безопасность производства, соблюдать санитарно-гигиенические нормы и требования о защите здоровья его работников, населения и потребителей продукции; получать лицензию на экологическое вредное производство и т. д.

Отсутствие законодательного закрепления правового режима хозяйственной и иной деятельности на курортно-рекреационных и лечебно-оздоровительных территориях с учетом того, что они являются особо охраняемыми, ведет к их постепенной деградации от воздействия антропогенной деятельности на лечебно-оздоровительные качества данных природных геосистем. По классификации Министерства экологии и природных

¹ См.: Алеев С. С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования. – М., 1999. – С. 373–374.